

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU MÄÄRUS (kuues koda)

3. september 2020*

Eelotsusetaotlus – Euroopa Kohtu kodukorra artikkel 99 – Kohtualluvus tsiviilasjades – Määrus (EL) nr 1215/2012 – Kohtualluvus liikmesriigis, kus on tarbija alaline elukoht – Artikli 18 lõige 2 – Menetlus, mille on tarbija vastu algatanud kutse- või äritegevuse raames tegutsev isik – Mõiste „tarbija alaline elukoht“ – Asjakohane aeg tarbija alalise elukoha kindlaksmääramiseks – Tarbija alalise elukoha muutumine pärast lepingu sõlmimist ja enne hagi esitamist

Kohtuasjas C-98/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Obvodní soud pro Prahu 8 (Praha 8. piirkondlik kohus, Tšehhi Vabariik) 27. jaanuari 2020. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 26. veebruaril 2020, menetluses

mBank S.A.

versus

PA,

EUROOPA KOHUS (kuues koda),

koosseisus: koja president M. Safjan, kohtunikud C. Toader (ettekandja) ja N. Jääskinen,

kohtujurist: M. Campos Sánchez-Bordona,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

määruse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (ELT 2012, L 351, lk 1) tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud Poola Vabariigis asuva panga mBank S.A., kes tegeleb filiaali kaudu Tšehhi Vabariigis veebipõhise äritegevusega, ja PA vahelises kohtuvaidluses tarbijakrediidilepingu tasumata maksetest tuleneva nõude üle.

* Kohtumenetluse keel: tšehhi.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Määruse nr 1215/2012 põhjendustes 15 ja 34 on märgitud:

„(15) Kohtualluvuse eeskirjad peaksid olema hästi prognoositavad ning lähtuma põhimõttest, et tavaliselt on kohtualluvus seotud kostja alalise elukohaga. [...]

[...]

(34) Tuleks tagada [27. septembri] 1968. aasta [konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 1972, L 299, lk 32)], [nõukogu 22. detsembri 2000. aasta] määruse (EÜ) nr 44/2001 [kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT erivaljaanne 19/04, lk 42)] ja käesoleva määruse vaheline järjepidevus ning selleks tuleks ette näha üleminekusätteid. Järjepidevust on vaja ka Euroopa Liidu Kohtu tõlgendustes [nimetatud] konventsiooni ja seda asendavate määruste kohta.“

4 Määruse nr 1215/2012 II peatükis „Kohtualluvus“ on kümme jagu. Määruse 1. jagu „Üldsätted“ sisaldab artiklit 4, mille lõikes 1 on sätestatud:

„Käesoleva määruse kohaselt esitatakse hagi isikute vastu, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse sõltumata nende kodakondsusest.“

5 Määruse II peatüki 2. jaos „Valikuline kohtualluvus“ sisalduvas artiklis 7 on sätestatud:

„Isiku vastu, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, võib esitada hagi teises liikmesriigis:

- 1) a) lepinguid puudutavates asjades selle paiga kohtusse, kus tuli täita asjaomane kohustus;
- b) kui ei ole kokku lepitud teisiti, käsitatakse käesoleva sätte kohaldamisel asjaomase kohustuse täitmise kohana:
 - müügi puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda,
 - teenuste osutamise puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt teenuseid osutati või kus neid oleks tulnud osutada;
- c) kui alapunkt b ei kohaldu, kohaldatakse alapunkti a;

[...]“.

6 Määruse nr 1215/2012 II peatüki 4. jagu „Kohtualluvus tarbijalepingute puhul“ sisaldab määruse artikleid 17–19.

7 Määruse artikli 17 lõiked 1 ja 2 näevad ette:

„1. Asjades, mis puudutavad lepinguid, mille isik on tarbijana sõlminud oma majandustegevusest või kutsealast sõltumatul eesmärgil, määratakse kohtualluvus kindlaks käesoleva jao alusel, [...] kui tegemist on:

- a) järeelmaksuga kaupade müügilepinguga,

- b) osamaksetena tasutava laenulepinguga või muud liiki krediidlepinguga, mis sõlmiti kaupade müügi rahastamiseks, või
- c) muudel juhtudel lepinguga, mis on sõlmitud isikuga, kes tegeleb tarbija alalise elukoha liikmesriigis äri- või kutsetegevusega või kelle selline tegevus on mis tahes vahenditega suunatud nimetatud liikmesriiki või mitme liikmesriigi hulgas ka nimetatud liikmesriiki, ning kui leping kuulub sellise tegevuse raamesse.
2. Kui tarbija sõlmib lepingu poolega, kelle alaline elukoht ei ole liikmesriigis, kuid kellel on filiaal, esindus või muu üksus mõnes liikmesriigis, loetakse see liikmesriik nimetatud filiaali, esinduse või muu üksuse tegevusest tulenevate vaidluste puhul tema alaliseks elukohaks.“
- 8 Määruse artikli 18 lõikes 2 on sätestatud:
- „Teine lepingupool võib alata menetluse tarbija vastu üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tarbija alaline elukoht.“
- 9 Määruse II peatüki 7. jaos „Kokkuleppes tulenev kohtualluvus“ sisalduvas artiklis 26 on sätestatud:
- „1. Lisaks käesoleva määruse muudest sätetest tulenevale pädevusele on pädev ka see liikmesriigi kohus, kuhu kostja ilmub. Käesolevat sätet ei kohaldata juhul, kui isik on ilmunud kohtusse pädevuse vaidlustamiseks või kui artikli 24 kohaselt allub asi erandlikult teisele kohtule.
2. 3., 4. või 5. jaos osutatud asjades, kus kostjaks on kindlustusvõtja, kindlustatu, kindlustuslepingu kohaselt soodustatud isik, kahjustatud isik, tarbija või töötaja, tagab kohus enne asja lõike 1 alusel menetluse võtmist, et kostjat teavitatakse õigesti kohtualluvuse vaidlustada ning kohtusse ilmumise või ilmumata jätmise tagajärgedest.“
- 10 Määruse V peatükk „Üldsätted“ sisaldab muu hulgas määruse artiklit 62, mille lõikes 1 on ette nähtud:
- „Et teha kindlaks, kas poole alaline elukoht on selles liikmesriigis, kelle kohtusse asja kohta on hagi esitatud, kohaldab see kohus siseriiklikku materiaalõigust.“

Tšehhi õigus

- 11 4. detsembri 1963. aasta seaduse nr 99/1963 ehk tsiviilmenetluse seadustiku (zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád; 99/1963 Sb.) § 11 lõikest 1 nähtub, et esemelise ja territoriaalse pädevuse kindlaksmääramisel kuni menetluse lõpuni lähtutakse asjaoludest, mis kehtisid kõnealuse menetluse algatamise päeval. Territoriaalse pädevuse kohta nähtub selle seadustiku §-st 85, et kui seaduses ei ole sätestatud teisiti, on füüsilise isiku puhul üldkohtuks tema alalise elukoha rajoonikohus.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 12 Põhikohtuasja pooled sõlmisid 21. juulil 2014 elektroonilisel teel tarbijakrediidlepingu, millega anti PA-le, kes on füüsiline isik (tarbija), laen summas 50 000 Tšehhi krooni (CZK) (ligikaudu 1820 eurot).
- 13 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul oli PA mitu korda maksimisega hilineanud ega tasunud lepingujärgseid kuumakseid, vaatamata mitmele meeldetuletusele ja panga esitatud kohtueelse kokkuleppe ettepanekule.
- 14 mBank esitas 7. märtsil 2018 eelotsusetaotluse esitanud kohtule hagi, milles nõudis PA-lt võla põhisumma ja põhisumma intresside väljamõistmist ning intressi kapitaliseerimist.

- 15 Obvodní soud pro Prahu 8 (Praha 8. piirkondlik kohus, Tšehhi Vabariik) pädevust põhjendas mBank asjaoluga, et PA elukohaks tuleb pidada Prahat (Tšehhi Vabariik), nagu nähtub aadressist, mille huvitatud isik on märkinud laenutaotlusse ja laenulepingusse.
- 16 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib siiski, et hagi esitamise kuupäeval oli PA elukoht Slovaki Vabariigis, mitte Tšehhi Vabariigis. Lisaks sellele, et ebaõnnestusid kõik katsed toimetada kostjale kohtudokumendid kätte Tšehhi Vabariigis, teatas kostja vastavalt määruse nr 1215/2012 artikli 26 lõikele 2, esitades selle kohta tõendeid, et hagi esitamise kuupäeva seisuga oli tema alaline elukoht Slovakkias, ning vaidlustas asja menetleva Tšehhi kohtu pädevuse.
- 17 Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et tema arvates tuleb mõistet „tarbija alaline elukoht“ määruse nr 1215/2012 tähenduses mõista nii, et see viitab tarbija elukohale hagi esitamise kuupäeval, küsib ta Euroopa Kohtult siiski, kas see on nii või viitab see mõiste tarbija elukohale lepingulise suhte tekkimise kuupäeval, st niisugusel juhul nagu põhikohtuasjas asjaomase laenulepingu sõlmimise kuupäeval.
- 18 Nimetatud kohus lisab, et põhikohtuasjas kõne all oleva lepingu puhul ei ole tegemist vallasvara müügilepinguga ega vallasvara ostu rahastamiseks võetava laenu lepinguga määruse nr 1215/2012 artikli 17 lõike 1 punktide a ja b tähenduses ning kohtu hinnangul saab määruse artikli 17 lõike 1 punkti c kohaselt olla tarbijalepinguga tegemist vaid juhul, kui leping sõlmitakse isikuga, kes tegeleb kutse- või äritegevusega liikmesriigis, kus on tarbija alaline elukoht.
- 19 Neil asjaoludel otsustas Obvodní soud pro Prahu 8 (Praha 8. piirkondlik kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas mõistet „tarbija alaline elukoht“ tuleb [määruse nr 1215/2012] artikli 17 lõike 1 punkti c kohaselt tõlgendada kui tarbija alalist elukohta hagi esitamise päeval või ka tarbija ja tema lepingupartneri vahel lepingulise suhte tekkimise päeval (näiteks lepingu sõlmimise päeval) ehk kas nimetatud määruse artikli 17 lõike 1 punkti c tähenduses tarbijalepinguga on tegemist ka juhul, kui hagi esitamise kuupäeval on tarbija alaline elukoht muu liikmesriigi territooriumil kui liikmesriik, kus tarbija lepingupartner tegeleb oma kutse- või äritegevusega?
2. Kas tarbija vastu, kelle alaline elukoht on teises liikmesriigis, võib [määruse nr 1215/2012] artikli 7 kohaselt esitada hagi selle koha kohtule, kus kohustus täideti või pidi täidetama (olenemata selle määruse artikli 18 lõikest 2 ja artikli 26 lõikest 2), sest lepingupartner ei tegele kutse- või äritegevusega riigis, kus on hagi esitamise päeval tarbija alaline elukoht?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

- 20 Kodukorra artikli 99 kohaselt võib Euroopa Kohus, kui eelotsuse küsimusele võib vastuse selgelt tuletada kohtupraktikast või kui esitatud küsimusele antav vastus ei tekita põhjendatud kahtlust, igal ajal ettekandja-kohtuniku ettepanekul ja pärast kohtujuristi ärakuulamist lahendada kohtuasja põhistatud määrusega.
- 21 Käesolevas asjas esitatud eelotsusetaotluse puhul tuleb seda sätet kohaldada.
- 22 Kõigepealt väärib märkimist, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ELTL artiklis 267 sätestatud liikmesriigi kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses Euroopa Kohtu ülesanne anda liikmesriigi kohtule tarvilik vastus, mis võimaldaks viimasel poolelioleva kohtuasja lahendada. Seda arvestades tuleb Euroopa Kohtul vajaduse korral talle esitatud küsimused ümber sõnastada (vt eelkõige 28. mai 2020. aasta kohtuotsus World Comm Trading Gfz, C-684/18, EU:C:2020:403, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 23 Oma küsimustega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määruse nr 1215/2012 artikli 18 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud mõiste „tarbija alaline elukoht“ tähistab tarbija elukohta asjaomase lepingu sõlmimise kuupäeval või tema elukohta kohtusse hagi esitamise kuupäeval.
- 24 Eelotsusetaotlusest nähtub, et põhikohtuasjas kõne all oleva lepingu sõlmis füüsiline isik, kes on tarbija, ning ükski Euroopa Kohtu käsutuses olevas toimikus sisalduv dokument ei anna alust arvata, et PA oleks sõlminud selle lepingu oma majandustegevuse või kutsealaga seotud eesmärgil määruse nr 1215/2012 artikli 17 lõike 1 tähenduses.
- 25 Sellest järeldub, et viimati nimetatud sätte kohaselt võib põhikohtuasjas käsitletav leping kuuluda „tarbijalepingute“ kategooriasse selle sätte tähenduses.
- 26 Mis puudutab valikulise kohtualluvuse eeskirju tarbijalepingute valdkonnas, siis juhuks, kui – nagu käesolevas asjas – tarbija vastu on algatanud menetluse kutse- või äritegevuse raames tegutsev isik, on määruse nr 1215/2012 artikli 18 lõikes 2 sätestatud erandliku kohtualluvuse eeskiri, mille kohaselt võib menetluse algatada üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tarbija alaline elukoht.
- 27 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et PA, kelle elukoht oli põhikohtuasjas käsitletava laenulepingu sõlmimise ajal Tšehhi Vabariigi territooriumil, on hiljem muutnud oma elukohta, teatamata sellest muudatusest oma lepingupartnerile või Tšehhi ametiasutustele.
- 28 Nagu on märgitud käesoleva kohtumääruse punktis 16, jõudis eelotsusetaotluse esitanud kohus määruse nr 1215/2012 artikli 62 lõike 1 kohaselt kohtu asukohariigi õigust kohaldades siiski järeldusele, et PA viimane teadaolev alaline elukoht oli Slovakkias.
- 29 Seoses sellega tuleb esiteks tõdeda, et eelkõige tšehhi-, saksa-, inglise-, poola-, rumeenia- ja soomekeelses versioonis on määruse nr 1215/2012 artikli 18 lõike 2 sõnastus selge, sest selles on mainitud „liikmesriiki, kus on tarbija alaline elukoht“. Nimetatud sätte grammatiline tõlgendamine viib seega järelduseni, et äri- või kutsetegevusega tegelev isik saab esitada hagi tarbija vastu üksnes selle liikmesriigi kohtutele, kus on tarbija alaline elukoht hagi esitamise kuupäeval.
- 30 Teiseks, nagu nähtub P. Jenardi aruandest 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1979, C 59, lk 1) kohta, nähti juba selle konventsiooni sõlmimise ajal ette, et lepingus märgitud aadressist tuleb pidada tähtsamaks tegelikku elukohta hagi esitamise kuupäeval. Nimelt märkis P. Jenard aruande leheküljel 33, et „müüja või laenuandja esitatud hagi korral on kohtualluvust üsna keeruline kindlaks määrata, kui ostja või laenuvõtja asub pärast lepingu sõlmimist välismaale elama“, ning täpsustas, et „selliste isikute kaitsmise vajadus tähendab, et nende vastu saab hagi esitada üksnes selle riigi kohtusse, kuhu nad on määranud oma uue elukoha“.
- 31 Kolmandaks võib teistsugune tõlgendus tekitada pädeva kohtu kindlaksmääramisel õigusliku ebakindluse olukordades, kus tarbija on vaidlusaluse õigussuhte kestuse jooksul muutnud oma elukohta ühel või mitmel korral. Niisugune kohtute paljusus, kelle poole võib pöörduda, läheks aga vastuollu määruse nr 1215/2012 põhjenduses 15 väljendatud eesmärgiga, mille kohaselt peavad kohtualluvuse eeskirjad olema hästi prognoositavad.
- 32 Seda silmas pidades tuleb märkida, et 17. novembri 2011. aasta kohtuotsuse Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745) – mis puudutas küll määrust nr 44/2001, kuid on üle kantav määrusele nr 1215/2012 – punktis 47 leidis Euroopa Kohus, et „olukorras [...], kus tarbija, kes on [...] laenulepingu pooleks, [...] loobub oma elukohast enne lepinguliste kohustuste rikkumise tõttu tema vastu hagi esitamist, allub nimetatud hagi [...] selle liikmesriigi kohtutele, kus asub tarbija viimane

teada olev alaline elukoht“. Mitme järjestikuse elukoha korral on liikmesriigi kohtu rahvusvahelise kohtualluvuse kindlaksmääramisel seega otsustava tähtsusega üksnes tarbija viimane teada olev alaline elukoht hagi esitamise kuupäeval.

- 33 Sellest järeldub, et liikmesriigi kohtutel puudub pädevus lahendada vaidlust seoses lepinguga, mille tarbija on sõlminud vastavalt määruse nr 1215/2012 artikli 17 lõikes 1 ette nähtud tingimustele, juhul kui – nagu käesolevas asjas – tarbija viimane teadaolev elukoht ei ole selles liikmesriigis.
- 34 Veel tuleb märkida, et seda lahendust toetab esiteks määruse nr 1215/2015 II peatüki 4. jaos – mis käsitleb kohtualluvust tarbijalepingute puhul – sisalduvate sätete ülesehitus, mida tuleb tõlgendada kitsalt, kuna need kujutavad endast erandit nii määruse artikli 4 lõikes 1 sätestatud kohtualluvuse üldreeglist, mis annab pädevuse selle liikmesriigi kohtutele, mille territooriumil on kostja alaline elukoht, kui ka lepingutega seotud valikulise kohtualluvuse eeskirjast, mis on sätestatud määruse artikli 7 punktis 1, mille kohaselt allub vaidluse lahendamine selle riigi kohtutele, kus hagi esemeks olev lepinguline kohustus täideti või tuleb täita (vt analoogia alusel seoses määrusega nr 44/2001 6. septembri 2012. aasta kohtuotsus Mühlleitner, C-190/11, EU:C:2012:542, punktid 26 ja 27 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 35 Teiseks, nagu käesoleva kohtumääruse punktis 30 viidatud P. Jenardi aruandes on märgitud, on selline lahendus kooskõlas konkreetse eesmärgiga, mis on määruse nr 1215/2012 II peatüki 4. jaol „Kohtualluvus tarbijalepingute puhul“, mis näeb ette kohtualluvuse erieeskirjad, et kaitsta tarbijat kui teisest lepingupoolest, kes tegutseb oma kutse- ja majandustegevuse raames, majanduslikult nõrgemal positsioonil olevat ja õiguslikes küsimustes vähem kogenud lepingupoolt (vt analoogia alusel 23. detsembri 2015. aasta kohtuotsus Hobohm, C-297/14, EU:C:2015:844, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 36 Seega tuleb eelotsuse küsimustele vastata, et määruse nr 1215/2012 artikli 18 lõikes 2 kasutatud mõistet „tarbija alaline elukoht“ tuleb tõlgendada nii, et see tähistab tarbija elukohta kohtusse hagi esitamise kuupäeval.

Kohtukulud

- 37 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kuues koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 18 lõikes 2 kasutatud mõistet „tarbija alaline elukoht“ tuleb tõlgendada nii, et see tähistab tarbija elukohta kohtusse hagi esitamise kuupäeval.

Allkirjad